

LÉNÁRD-BREVIÁRIUM

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: DR. BERTA GYULA

Különfélék

Bölcsekedés -- Nyelv – beszéd – írás -- Kert - természet -- Alvás – álom –
Napszakok -- Történelem – háború
Élet – halál

Bölcsekedés

Lao-ce már régen feljegyezte: „**A bölcs** semmittevéssel foglalkozik”. A portugál eszményképének összefoglalása: „Árnyék, friss víz, kényelmes cipő” – „sombra, agua fresca, sapatos folgado”, az olaszé a „dolce far niente”. De az édes semmittevést még senki sem közelítette meg annyira, mint ezen ország boldog fiai. Itt nincs tél, hogy hangyák és tücskök felett ítélkezzék. (VVV)

A **munka** eszköz, nem cél. Vigyázni kell, nehogy a hamis próféták azt hirdessék, hogy az ember dolgozó lény! Még akad, aki elhiszi!..... A munka eredménye izzadságszagú. A jó dolgok - a sült hal, az orchideák - illatosak. (ENLH)

Róma talaja valahogy nem kedvez a mindennapi szorgos **munkának** . . . A rómaiak már az első ezer évben is inkább hódítottak, mint szántottak, és a bajok akkor kezdődtek, amikor nem volt többé mit meghódítani. (RK)

- **Nincs időm** - mondja, aki siet, és el is hiszi! Értelmetlen szó. Az idő az egyetlen érték, amit mindig és mindenütt egyenletesen osztanak ki. Mindenkinek mindennap kijut a maga huszonnégy órája. "Nincs időm" - éppolyan értelmetlen, mint udvarias formula arra, hogy: "Inkább valami mást csinállok." (NM)

Az is lehet, hogy **a rend** is definíció kérdése. Rend van, ahol minden odajut, ahol szükség van rá. (ENLH)

Az se volna jó, ha **rend** volna . . . Már kivesztek volna a kérdőjelek, nem volna csodálkoznivaló, a helyeket, ahova most a képzelet repül, már régen elfoglalta volna a tudomány.

Még szabad válogatni a világ kezdetéről, a világ végéről szóló elméletek között! Csak egy biztos: már a kezdetben sem volt Logosz. (ENLH)

Nem szabad **fejlődni** . . . ez a titok. Egyszer valahol meg kell állni. Voltak állatok, amelyek addig fejlesztették a védőpáncéljukat, amíg agyonnyomta őket. Voltak, amelyek olyan hatalmas izomtömeget építettek fel, hogy belük nem volt képes őket táplálni, zabálva haltak éhen. S vagyunk mi, emberek, daganattá duzzadt agyunkkal, amely a borzalomig nagyítja a fájdalmat, amelynek az egyensúlyozhatón túlnőtt sejtalmaza áttekinthetetlen kapcsolatokat igényel, nagyon ritkán kitermeli a géniusz, egyre gyakrabban az örületet. Daga az agy, tágul a koponya A fejlődés öl. (ENLH)

Ha van egyáltalában **fejlődés**, a fejlődésnek iránya, azt mondanám: az európai növekvő igényeivel mind ügyefogyottabb lesz. Hivataloktól kéri azt, amit ősei Istentől vagy istenektől kértek. A világ minden elképzelhető cselekedetét két csoportba osztja: „Ami szabad” és „ami tilos”. S mivel a káoszban ezt a két csoportot nem lehet ésszerűen megkülönböztetni, mindig azzal a kérdéssel sétál, hogy „szabad-e?” (ENLH)

Az ember ősei erdőben laktak, fákon. Egyszer - meggondolatlanul - leszálltak a fáról. Nagyon rosszul tették. Aztán még egypár millió évig erdőben éltek. Valamikor - nem is nagyon régen -, a múlt jégkorszak vége felé kijöttek az erdőből. Ezt is nagyon rosszul tették. Életük szomorú lett, vége volt az ezüstkornak is. A vaskorszak embere nekilátott elpusztítani az erdőt. **Jövők** szomorú. (ENLH)

A Földközi-tenger szigetein még mindig egy kicsit ókor van . . . az a része az ókornak, mely a trójai háborútól a római császárokig tartott, amelyben ugyan már nem szállt ki istennő a habokból, de még születtek **gondolatok**; majdnem minden gondolatunk akkor született! (ENLH)

.... előszedem Furó Ferenc könyvét ... (abban) találtam meg **Széchenyi** egy gyönyörű mondatát: **A magyar független önérzetében kerüli a munkát.** Büszkén, boldogan, csupa nagybetűvel az íróasztalom fölé írtam. Azóta jobb lelkiismerettel lustálkodom. (ENLH)

Nyelv – beszéd – írás

Szerencsémre azt kaptam ajándékba, amit munkával alig lehet megszerezni, az idő nem fog rajta: **a magyar nyelvet.**

Csak a gyermekbetegségek elleni immunitást őrzi az ember olyan változtathatatlan sejtekben, mint a bölcsője mellett elhangzott szavakat...Ha levelet írok, és magyarul írom,abból a szobából [a gyerekszobából B.Gy.] írom. A később tanult nyelveket kívülről nézem. Magyarul már sohasem fogok felnőni. (ENLH)

Mégis olvasnom kell, legalábbis **magyarul** . . . A mi mindennapi magyar szavunkra szükség van. A távol élő "kísérője és kísértője" nélkül elveszett. A magyar nyelv olyan, mint egy hangszer: aki játszani akar rajta, annak minden áldott nap gyakorolnia kell! Lehetetlen indogermán módon gondolkozni, és magyarul beszélni. A magyar nyelv mértana úgy üt el a többi nyelvtől, mint Bolyaié Euklidészétől. Magyarra mindent le lehet fordítani, magyarról úgyszólván semmit, A magyart - ez félelmetes - el is lehet felejteni!

A magyar nagyon más, mint a többi európai nyelv . . .(ENLH)

Magyarul olvasva az az érzésünk, hogy az írók mind egyetlenegy nagy családhoz tartoznak: szeretik vagy széttépik egymást, ahogy ez családokban általában szokás . . . ahogy egy "családtag" egyszer megjegyezte: *család ellen nincs orvosság.* A család is káosz. Aki az egyik könyvben regényalak, a másikban a címlapon áll mint szerző. Minden magyar regény kulcsregény: jobb könyvesboltokban már a kulccsal együtt árulják. A magyar költő, még ha tiltakozik is, mindenkinek rokona vagy legalábbis ismerőse....(ENLH)

Nyelvet tanulni szép és hasznos időtöltés. **Nyelvet cserélni** megrendítő élmény. Csak a számok, a színek, az állatok élnek bennünk túl. A fogalmak, az igék megváltoznak. A kedvenc kifejezéseink, szólásmódjaink, amelyekről barátaink ránk ismertek, elhagynak. Jóízű tréfáink

értelmüket veszítik. Bölcs mondásaink komikusakká vagy banálisakká válnak. Az egyszerű ember még gyorsan visszanyeri szókincsét, ha valahogy átrágtta magát a nyelvtanon, de jaj annak, akinek újra kell végeznie az elemi, a gimnáziumot s egyetemi éveit! Hirtelen ráeszmél, hogy mennyi fogalomból áll a világ, milyen végtelen az, amit elvesztett, milyen reménytelen az új hódító hadjárata. Tragédia, hogy a nyelv felöleli a világot, míg a nemzeteknek határai vannak - ezért akarnak egyes nemzetek hódítani. Lehet úgy hódítani, hogy az ember tanul - úgy, ahogy én most meg akarom hódítani Olaszországot -, vagy úgy, hogy az ember tanít, más ember fejébe veri a nyelvét. Bárcsak tudnák az emberek, hogy egyszerűbb tanulni. (R1938)

....egy utcai árusnál egy könyvet vettem. Ebből fogok **megtanulni olaszul**. Szép, ha az ember olaszul is tud, s hosszan, szótlánul elbeszélgethet a múzeumok képeivel. Olyan rossz érzés, ha Tizian modelljei érthetetlenül, velencei tájszólásban hallgatnak hófehér bajszuk alatt. Olyan megszégyenítő, ha az ember a Madonnáknak csak azt tudja súgni, hogy Piazza Dante és un gelato prego. (R1938)

.... jó volt **latinul tanulni**, latinul tudni . . . ha az embert nyugatra sodorta az idők szele, érthetetlen idegen nyelvek közé . . . ott találkozott a rég kivénült Lingua Latinával, felismerte, köszöntötte . . . "Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál", mondta a vasorrú nyelv - különben mehetnél volna te is tányért mosni, zsákokot hordani . . . és aztán megmutatta az utat a kacsalábon forgó faház felé. (ENLH)

A nyelvek külön országokban vannak elraktározva . . . Az első világháborúban egyszer egy németül és csehül tudó katonának ellőtték cseh szavait, szegény csak tolmáccsal tudott érintkezni szüleivel. Arisztotelészt nem sikerült lefordítani kínaira: a nyelv logikája más. Kínaiul nem lehet a görög logika szabályai szerint következtetni. Aki két nyelven mond igazat, már hazudik az egyikben. (ENLH)

Egy művelt, sok nyelvben jártas irodalmár könnyűszerrel összeállíthatná az **egyedül élők** rímbe szedett siralmait. Talán ugyanakkora könyvtárnyi irodalma van azoknak, akik azért panaszkodnak, hogy túl sok embertársukkal vannak összecsukva. "Penitenciám: a rendtársaim" írta egy később szentté avatott jezsuita. (ENLH)

Az emberi viszonylatokban minden az adagolás kérdése. Kevés szó ébreszt és izgat. A sok bénít és altat. A szótlanság ritka betegség, a bőbeszédűség járványszerűen terjedő, mindennapi kór. Az emberiség az utolsó emberöltő folyamán többet szaporodott, mint a jégkorszak óta . . . és mindenkinek van szava. A kormányok, ha mással nem, de szavakkal bőségesen ellátják polgáraikat. A kis nyelvek eltűnnek, de a nagyok nőnek, szavaik szétvetik dagadó szótáraikat. **A szavak tömegében a gondolat nem jut szóhoz.** (ENLH)

A baj ott van, hogy **nincs ráírva az emberekre**, mint az orvosságosüvegre, hány cseppet bír el belőle a páciens. Ha valaki a homlokán hordaná: "belőlem naponta tíz perc elég", sok kellemetlenséget takarítana meg azoknak, akik vele dolgoznak. Ettől még lehet nagyszerű ember, vagy olyan zseniális gondolkodó, hogy ennyi idő alatt már túl sokat ad. A "belőlem minden mennyiség kibírható" ember még aligha született meg - a szerelmesek privilégiuma az az édes illúzió, hogy egymás részére nincs maximális adag. A legtartósabb házasságok azok, amelyekben a házastársak csak a megengedettnél kisebb adagokat kapják egymásból. A túladagolások tragédiáiból születnek a mindennapi panaszok. (ENLH)

Aki **beszél**, már nem is ér rá más mondókáját is meghallgatni; a nap nagy részében

szerepeket szaval. Az erdőlakó néha napokig nem szólal meg, még annyi hangot sem hallat, mint az újszülött, aki sír, csak hogy megtörje maga körül a csendet. Azt hiszem, úgy állunk a szóbeli gondolatcserevel, mint bizonyos ritka elemekkel: egy mikrogramm kobaltra van szükségünk. Körülbelül annyira, amennyit magunkhoz veszünk, ha ezüstkanállal kanalazzuk a levest. Több nem kell, kevesebb már hiányzik. Egy beszélgetés, amely közös fájdalmakat érint, amelyben egyszerre, váratlanul felcsillan egy közös gondolat, már hosszú időre elég. Jöhet a csönd! (ENLH)

Arany középutat választott, aki levélben érintkezik embertársaival. Az írás mindig körülményes tevékenység. Aki ír, könnyebben hallgatja el a lényegtelenet.

Jó levélíró volt a római, akinek kevés fért a viasztáblájára! Óvatosan fogalmaz az, aki csupa nagybetűvel ír. Azt hiszem, a lassú írás a titka a rómaiak méltóságteljes szófukarságának. Biztos vagyok abban, hogy az emberek helyesebben adagolnák közölnivalójukat, és jobban megférnének, ha csak írásban társalognának. **A toll hegyén jobb alakot ölt a gondolat, mint a nyelvek hegyén!** (ENLH)

Nem tudok találmányról, amely több bajt hozott volna az emberiségre, mint a papirusz, a pergamen, a **papiros** elkészítése. Törvényt és parancsot írtak rá, tilalmakat örökítettek meg, szemtelen hazugságokat, örült dogmákat írtak fel évezredekre. Gyilkos könyvek nevében folyt a vér. "Mert írva van!" - "dura lex sed lex" lépett a gondolat helyére. A leírt füllentésből legenda lett. Mióta papír van, a tegnap nevében lehet nyomorítani a mai napot. Listákba fogták a megöleendőket. Az emberek sorsáról már nem istenek, párkák, Tykhé és Ananké döntenek, hanem egy darab papír. A kétségbeesett emberiséget már csak a könyvmolyok elszaporodása, a papírpusztító baktériumok inváziója menthetné meg a végpusztulástól. (ENLH)

A hazugság abban a percben született, amikor az első szó. Tinta és papirusz hatalmat adtak a szónak: ugyanannyit a hazugságnak. Gutenberg mindkettőt egy fegyverrel látta el. A kettő harca örök és eldönthetetlen. A hazugság a rövid, heves csatákban erősebb . . . az igazság hosszú, lassú küzdelmekben győz. De addig a hazugság már új csatákat nyert. Ósrégi hazugság már nem is hazugság, hanem mítosz. A dicsfényes hazugságot legendának nevezzük s szeretjük, az édes hazugságot mesének, a gyönyörű hazugságot versnek, éltető hazugságaink összességét irodalomnak. "Vedd el egy átlagember éltető hazugságát, s egyben elrablod boldogságát is" - int Ibsen, aki pedig mint patikus, jól tudta, mi az orvosság, mi a mérég. (ENLH)

Az újság ...olyasvalami, amire az emberek rászoknak, mint a kábítószerre. Végül naponta olvassák még akkor is, ha egy szót se hisznek belőle, ha a kiolvasott lapot földhöz csapják, akkor is, és csökönnyösen hiszik, hogy aznap átláttak a hazugságfüggönyön, hogy rájöttek a turpisságra - s végül már az, aki nem fogyasztja a papírból és nyomdafestékből lett szócsövet, úgy érzi, elvesztette az összeköttetést a világgal. (ENL)

Robert Graves szerint csak egy vallásos világban van értelme a fűzfán füttyülő rézangyaloknak, csak a hívő kívánhatja tiszta szívből, hogy ellensége hátán az ördög szánkázzon a pokolba . . . csak az illem korlátain belül nevelt lélek borzad meg állati és emberi testrészek különböző összefüggésekben való megnevezésétől . . . Hitetlen és realista világban, ateista s ennél fogva adiabolistá világban az utolsó Ámen után elnémul az utolsó "Goddam", ha lehervadt az utolsó fügefalevél, az anatómiai szakkifejezések köznyelven is kimondhatókká válnak. **A káromkodásnak** nincs jövője . . . (ENLH)

Biztos, hogy a **verselést** még annyira sem lehet megtanulni, mint a festést vagy a komponálást. A lírai adottság nem öröklődik, nincs lírikus Bach- vagy Breughel-család. A lírikust anyanyelve területén kívül nem lehet felismerni. Ő az, akinek ott élni és halni kell! A költő növényyszerű, nem lehet átplántálni, mint a tudóst. Mi a költő? És ki a múzsa? (ENLH)

Értem azokat, akik **nem olvasnak**. Az irodalom átköltött élet. Az olvasó a tényeket másodkézből kapja. Olvasni veszélyes. Don Quijote példája mutatja, mi fenyegeti az olvasót, ha a napfénybe viszi a lámpafénynél olvasottakat. A könyvek összeesküdtek, hogy az olvasóval az ő különvilágukat hitessék el. Régen készült sémákba kényszerítenek egy új álarcú világot. Az irodalom a vakoknak mesél, a süketeknek mutat . . . de mi hiányzik annak, aki lát és hall? Az irodalom a vágyódókat olyan paradicsomba viszi, melyeket önmaguknak nem tudtak megteremteni. De miért olvasson az, aki szívesen él ott, ahol van? (ENLH)

Kert - természet

Kertésznek lenni jó. ... A kertész nem fagy ki a munkából. Könyvek, szobrok, házak elkészülnek, a kert soha. Mindig van vetnivaló, várnivaló, néznivaló. (ENLH)

A **kert** annyi minden, hogy még iskola is. Olyan iskola, amely a fapados, katedrás iskola ellenkezőjét tanítja. Ott azt tanulja meg az ember, hogy a padtársakhoz, tintatársakhoz kell igazodnia, hogy az fontos, ki mit gondol rólunk, hová kapaszkodunk elképzelt ranglistákon, hogy osztályoz, rendez, hová tesz a hatalom, az ott fenn, a két arasszal magasabb dobogón ülő, vagyis köztünk és az ég közt székelő hatalom. Az iskola elsősorban opportunistákat nevel és olyanokat, akik szüntelenül figyelik a körülöttük levők rájuk vonatkozó gondolatait. Aki a kertben áll, megtanulja, hogy a saját kapája a legfontosabb műszer, hogy közte és az ég között nincs más, mint felhő. Nem kérdi, hogy vélekedik felőle a sárgarépa, nem kíván tetszeni a salátának. A kertész nagyon hatalmas ember, nagyon önálló, s ennyivel méltóságteljesebb a kerítésen túl élőkénél. (ENLH)

Ha arra gondolok, mi kertem legfontosabb terménye, azt mondanám: **a függetlenség** megnyugtató érzése. A világ kaotikusabb, mint ahogy azt a görögök képzelték, több elemből áll, mint csak négyből - de a szabadságérzést a négy adja meg: levegőm van, tiszta levegőm, mert a nyápic kocsiút még annyi port sem ad, hogy fehérre porozná bambuszom levelét, és sűrű gödrei eltörlik a házam tájáig merészkedő városi autók tengelyét; vizem van s lesz, amíg sikerül megvédenem a Serra tetején az erdőt. Tüzet a lábas alá, melyben az aipigyökér fő, megadja az erdőm. S az éltető föld, az a kert. Nincs aszfalt, nincs kő köztem s a föld közt, még egy cipőtalpnyi bőr is csak ritkán választ el az elemtől, melybe az emberiség sajnálatra méltó része csak hullaként kerül. (ENLH)

Az igazi szabadság a kertben terem. Szabad az, aki nem várja, hogy embertársai küldjék a vizet a falon keresztül, a világosságot dróton (amikor a méhek hosszú estékre gondolva szállítják a gyertyára való viaszt!), hanem semmi éltetőt sem vár a kerítés mögötti világtól. (ENLH)

Van egy cseppnyi igazság abban a sváb mondásban, hogy **a legbutább paraszt szedi a legnagyobb krumplit**. - Aki nagy krumplit kíván, annak nemcsak trágyáról és vízről kell gondoskodnia - minden gondolatának ott van a helye a krumplibokor tövében. A kert ellátja azt, aki szereti, de minden gondolatot a maga részére tart fenn. (ENLH)

A kiölt állatok után eljön a **kihaló növények** kora. Már haldokolnak a parkok . . . nyilvános kertek csak annyira pótolják őket, mint ahogy a nyilvánosházak pótolják a meghitt családi tűzhelyet. Már egyre kisebbek a kertek, egyre több a kő a föld és a felhők közt. Már kertnek neveznek egypár cserép háztetők közé került virágot. (ENLH)

....., **háziállataink** alávaló, utolsó teremtések. Alig pár ezer éve nézik, kísérik az embert, s már felvették a legrosszabb emberi tulajdonságokat. Csoportban élnek, és marják a csoporton kívülieket. Várják, hogy etessék őket, mint az állami alkalmazottak. A szabadságban szenvednének. Annak a védelmére szorúlnak, aki végül megeszi őket. A Szentlélek jelképei (*a galambok B.Gy.*) irigyek, s ha nem zabálnak vagy táncolnak, szigorúan hierarchikus rendben verik egymást. (ENLH)

Alvás – álom

Az emberiséget két részre osztani: azokra, akiket reggel felkeltenek, és azokra, akik addig alszanak, amíg maguk ébrednek elhalványuló, szétfoszló álmaikból. A második csoport tagjai ritkulnak.

Ez lenne a haladás? Azt hiszem, **az ébresztőórák diktatúrája** tehet a fáradt, ideges emberek szenvedéseiről. A végig nem álmódott álmok lemérhetetlenek, nem túrnek számot, statisztikát – de döntően fontosak lettek volna. Tőlük függ a lélek egyensúlya. Csak a kialudt ember ébred mosolyogva. A telefon a gondolatokat tépi szét, az ébresztőóra az álmokat. (ENLH)

... a **legboldogítóbb álom** a nappali: az, amelyet nem zavarnak meg szemtelen szellemek, nem ijeszt rosszul elfelejtett tévedések hangulataival, amelyből még senki sem ébredt segélykiáltással..... (ENLH)

Hatalmas, fontos berendezés **a szieszta!** Pihentet, erőt ad, tanít! Arra tanítja az embereket, hogy az álom a megvalósult egyenlőség: Van, aki ágyba fekszik, van, aki konyhája árnyékában terül el, de abban a pillanatban, amikor behunyják a szemüket, már megszűnt a rang, hír és hatalom különbsége. (ENLH)

Az alvók egyenlők. A csönd mindenkié. A szerelem lehet hatalmasabb, mint az éjszakai álom, ébren tartja rabszolgáját. **Az ebéd utáni álom** minden emberi érzésnél hatalmasabb, Dél-Amerikában Ámor ebéd után nem nyilaz: behajtja szárnyait, tegezére hajtja fejét, s a feltámadásba vetett hittel átengedi a világoralmat Morpheusnak..... (ENLH)

A valóságok közt szörnyű űrök tátongnak. Hérakleitosz tévedett, amikor azt mondta, hogy az álmódóknak külön világaik vannak, de az ébrenlevők világa közös. Nem közös - vagy talán nincsenek ébrenlevők. (ENLH)

Napszakok

A nap jóságos. Reggel felkelt, egyenesen homlokunkon érint. Délben már árnyékot terít a hálószobámra. (Ha rend volna a világon, ebéd után mindenhol napfogyatkozás volna.) Arra

gondolok, hogy életem legnagyobb részét kisebbségben töltöm: ha fűgákat zongorázom, ha Platónt olvasom, s Szókratészével pörölök, ha menekülök a dohányfüsttől s századunk zenéjéből, ha félelem nélkül várom a halált. De ebéd után boldogan tartozom a többséghez. A tömeghez tartozás kését érzem, és mélyen elalszom én is. (ENLH)

A reggelből délnek szálló **délelőtt** hangulata valóságyszerű, a közeli dolgok szerint igazodik. A délelőtt a szükséges, az elintézendő dolgoké, a feladatoké, a hangyáké, a páfrányé, a kerté. A délután az álmat hozó éjbe fordul, minden perccel közeledik a sötétséghez, amelyben még a kézzel tapintható dolgok is eltűnnek. A rövidülő árnyak ideje a tetteké: a nyúló, majd végtelenbe ugró árnyak órái mindinkább az érzelmeké; a tervek óráit a csillagba nézés idején az álmok órái váltják.....(ENLH)

A **délelőtt** a kenyéré, a **délután** a kalácsé.

A délelőtt az ásóé, kapáé: a délután a tollé.

A délelőttöt könnyű megosztani: a délutánt jobb azoknak fenntartani, akik közelebb állnak hozzánk - az estét mindig csak avval szabadna töltenünk, akit szeretünk.

A délelőtt lehet a zajé is, a délután legyen a zenéé.

A délelőtt a kézzelfogható kérdéseket oldja meg, a délután az eljövendőkön gondolkodik. (Az este nyúl a régmúlt után, az éj töri a fejét a megmásíthatatlan megmásításán, s úgy adja át a helyzeteket az álomnak, mint ahogy meg kellett volna történniök.).....

A délután a távoli dolgoké: rokona a vasárnapnak.

A délutánnak kell minket arra tanítania, hogy a sötétbe fordulás nem tragédia: a délután a nap jobbik része..... (ENLH)

Így bújnak elő **este** rejtekhelyeikről a könyvek. A régi könyvek jól ismerik a napfény veszélyeit: ebben sárgulnak oldalaik, ebben szárad bőrkötésük. De a mécses, a gyertya fényébe kimerészkednek. Talán azért is szeretik a gyertyavilágot, mert annál születtek. (ENLH)

Történelem - háború

Ha "**történelmet**" mondok, nem a háborúknak nevezett tömeggyilkosságokra gondolok. Történelem nem feltétlenül a fájdalomokozás krónikája, habár a kétségbeesett történelemírók elsősorban a vérontást iktatták könyveikbe. (ENLH)

Senki sem él egészen **a jelenben** . . . Fiatal emberek idejük nagy részét a jövőben töltik; mi, öregek, a régjárt utakat tapossuk újra, már minden csak hasonlat (mint az öreg Goethének, mikor a Faust utolsó sorait róttá), minden emlékeztet valamire; az új csodálkozás régi csodálkozásra. (ENLH)

Curtius, az archeológus, késő öregkoráig is kíváncsi maradt, új embereket hívott meg zenedélutánjaira. De aztán próbára tette őket: a Mozart utáni tea közben rátámadt az ismeretlen vendégre: "Mondjon egy történetet! Meséljen!" És jaj volt annak, akinek nem volt mesélnivalója! "Hány éves? Negyven? És még nem volt érdekes élménye?" Aki hallgatott, el volt veszve, nem hívta meg többé. "**Akinek nincs érdekes élménye, nem érdekes ember**" - mondta. (VVV)

Hát **van a világon jó ember és rossz ember**? Erre a kérdésre csak az felelhet, aki már élt valaha parancsuralomban. A fasizmusban élni csúf és reménytelen, de van egy - egyetlenegy -

komoly előnye: lehetővé teszi embertársaink osztályozását, aszerint az egyszerű elv szerint, amely a régi festőket arra bátorította, hogy falra fessék az Utolsó Ítéletet: az egyik oldalon röpülnek a jók, a másik oldalon zuhannak a rosszak. A diktatúra alatt ez azt jelenti: jó az, aki szintén szívből óhajtja, hogy a diktátort felkössék, rossz az, aki a keresztre egy ecetes spongyát nyújtana neki. A modern pszichológia úgyis hallatlanul megnehezítette az emberek közötti életet. Rendkívül nehézé vált megtudni, ki mit ér. A lusta csirkefogóról kisült, hogy csak gátlásai vannak. A hóhér - szegény - szenvedő szadista, a zsugori, szőrös szívű uzsorás a neurózis áldozata - s mi végül áldozatává válunk annak, akinek a lélekbúvár mindent megbocsát. A diktatúra nyomban visszaállítja az ősi állapotot, melyben valaki "bátor és becsületes volt", avagy "gonosz és gazember". (R1943)

Ha nem sikerül megoldani **egy korszak** problémáit, akkor egy idő után nem törődnek velük; egész országok lesznek koldussá elűzött uraikkal együtt, az egyik kor hősei egy másik bohócaivá válnak, egy évad arany érdemrendje a következő évad farsangi mulatságainak lesz kelléke. (Apám)

A halott nyomán kelnek, itt a földön, a nyugalom ellenségei: **a legendák!** Éppen a legnagyobbak - császárok, királyok, hadvezérek - esnek nekik áldozatul.

Soha el nem mesélt anekdotákat, ki nem mondott szavakat, kétes hitelű aforizmákat adnak annak a szájába, aki már nem védekezhet. Nagy auktorok költenek halált hozó legendákat...és aztán, így lesz belőlük, míg a világ világ, az, ki királyságát akarta adni egy lóért, az, ki temetni jött Cézárt, nem dicsérni - ha nem történik ennél is rosszabb a századok óta halott néma szereplővel....(Apám)

Történelem? Akkor volna értelme, ha az elesettek írnák! **Önéletrajzok?** Tükrök, amelyekből akkor is angyal néz ki, ha ördög bámul beléjük. **Közgazdaságtan?** Meseországáról beszél, a homo oeconomicus álmvilágáról. Ez az emberfaj a földön nem fordul elő. (ENLH)

A **történészek**, akik annyi papírt és tintát pazaroltak a háborúkra, jobban tennék, ha figyelmüket végre a konyha sokkal üdítőbb historikumának szentelnék! (RK)

Élet – halál

Író voltál? Ne bízd el magad: homokóra helyett tintatartóval lép hozzád a Halál. Orvos voltál? Vigyázz: megszöktetted egy-két áldozatát, hacsak percekre is! **A Halál bosszút áll**, ismeri leggyengébb pontjaidat. Tudja, hol szakad legkönnyebben egy ered: tudja, melyik - porszem árnyékánál is könnyebb - segítője oldja épp jókor sejtjeidet; játszva termel követ puha szöveteidben. Mézeskalácsot, gyertyát gyártottál? Saját gyertyáiddal lép az ágyadhoz, nézheted, hogy lesz életedből tűz, hogy olvad tested, hogy hül a helyed. (ENLH)

Élni azt jelenti, hogy túlélni. Csecsemő vagy, s már vén, bölcs embereket élsz túl. Virágok jönnek, s túléled őket. Élsz, amikor már elillan a tavalyi hó. Házakat, utcákat látsz eltűnni, és élsz. Állatfajok tűnnek el életed folyamán, nyelvek mondják ki utolsó szavukat, S te élsz. Erdők lesznek füstté, te túléled őket. Mindig máshol kaszál a Halál. Azt hiszed, nem érhet hozzád.

Vigyázz! Sokáig lehetsz kivétel, végül szabály leszel. (ENLH)

Tehetetlenek vagyunk a saját halálunknál is kegyetlenebb halállal (*apánk halálával* B.Gy.) szemben. Kegyetlenebb - mert megmutatja, hogyan tűnik el egy ember, először a föld színéről, majd az emlékezetből. Az utolsó nap után hosszan sorakoznak a lassanként eltűnő napok, egy élet fényeit árnyék takarja el, az ezer forma, melyből az élet állt, hamuvá válik és homokká. (Apám)

Töltsd napjaidat jobban! Számold a szaladó homokszemeket!.... **az egyik az utolsó lesz!**
Una ex illis ultima!

Órák? A napóra is ezt mondja: una ex illis ultima!

Szíved verése? A szíved minden ütéséhez hozzáteszi: unus ex illis ultimus!

Csókok? Van valakid, aki csókot ad? Ne felejtsd el: unum ex illis ultimum.

Lesz egy utolsó esti felhőd; egy utolsó szavad. Túl fognak élni. Ne rettentsen az, amire régtől vársz. Jó megbarátkozni a kikerülhetetlennel. Ne félj! Erre gondolj: jön a Halál, jön az Arató . . . és aki arat, az takarítja be a súlyos termést! Könnyű homokóráját nagy teherre váltja a Halál: gondjaidat ő viszi tovább! Fájdalmaidnak nem te vagy többé gazdája! (ENLH)

..... nem külön tudomány a **meghalás művészete**: nincs különbség az ars moriendi és az ars vivendi közt! Aki békét kötött a Halállal, már jobban él, már nem szorul a képzelet vigaszára! Miként a hal elfogadja az Óceánt, fogadd el te is: a Mulandóságban élünk, nemcsak az utolsó percünk a Halálé, minden percünk egy homokszeme, minden fényes percünk kaszájának egy-egy villanása. (ENLH)

"Disce mori! Tanulj meghalni! Noli festinare: vita tota tibi est. Ne siess - itt van rá egész életed: Noli morare: - cras fortasse scientia opus erit. Ne halaszd el - holnap szükséged lehet a tudományodra. Non credis mortem venturam? Nem hiszed, hogy jön a halálod? Jól teszed, mert a Halál tekintete bénít, ha szemébe néznél, letennéd szerszámaidat. Rosszul teszed, mert a valóságot csak a halál jelenti. Csontjaid megmaradhatnak, egy fogad átél egy évmilliót: tetteid eltűnnek, mint tested illata, írásaid elporladnak, szavaidat egy évezred után senki sem érti, fáid elkorhadnak, dédunokáidnak már csak egy láncszem vagy. A te valóságod a halál, a napé a kialvás, a napoké a hamu.(ENLH)

Jön a halál, ott ül órád mutatóján, hajtja a kerekeket, az árnyéket, növeszti a koporsónak szánt fát, mozdulatlan kezében tartja a sírkőnek szánt követ, simogatja a páfrányt, melynek lassan növegyökeréből hajt majd ki a sírodra való . . . a sírodra, mely már semmit sem rejt, mert amikor azt öntözi az eső, eltűntél, mint a felhő, amely előző nap öntözte. Sírod inkább felhők sírja, mint a tiéd, mert vízcseppjeik élnek a fűben! (ENLH)

A halál csak kezdet. A feledés később jön. Az ember élete azokkal együtt tűnik el, akik ismerték őt. Az ősszel lehulló falevelek magukkal viszik a színeket, és ami megmarad, a kopár fa, már nem evilágba való. Mi marad egy életből, ha nincs több tanú? (Apám)

ENLH – Egy nap a láthatatlan házban

VVV – Völgy a világ végén

NM – A Nagy Medve a tengerbe fúl

R1938 – Róma 1938

R1943 – Róma 1943

Apám - Családtörténeteim